

NOTAT

MÅLING AF INKLUSION. EN SURVEY

MALENE DAMGAARD
STEEN BENGTTSSON

KØBENHAVN 2014

MÅLING AF INKLUSION. EN SURVEY
Afdelingsleder: Kræn Blume Jensen
Afdelingen for socialpolitik og velfærds politik

© 2014 SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd
Herluf Trolles Gade 11
1052 København K
Tlf. 33 48 08 00
sfi@sfi.dk
www.sfi.dk

SFI's publikationer kan frit citeres med tydelig angivelse af kilden.

SFI-notater skal danne grundlag for en faglig diskussion. SFI-notater er foreløbige resultater, og læseren bør derfor være opmærksom på, at de endelige resultater og fortolkninger fra projektet vil kunne afvige fra notatet.

INDHOLD

1	RELEVANTE GRUPPER OG DATA	5
	Indledning	5
	Måling af inklusion på handicapområdet	5
	SHILD	7
	Relevante grupper	7
	Aldersfordeling for grupperne	11
	Kønsfordeling på grupperne	12
2	UDDANNELSE	14
3	BESKÆFTIGELSE	17
4	MEDBORGERSKAB OG SAMFUNDSDELTAGELSE	21
5	FREMTIDIGE MÅLINGER	27
	BILAG	31
	Bilag 1 Bilagstabel til figur 1.3	32
	Bilag 2 Bilagstabel til figur 4.2	33

Bilag 3 Bilagstabel til figur 4.3 34

LITTERATUR 35

RELEVANTE GRUPPER OG DATA

INDLEDNING

Det fremgår af Handicappolitisk handlingsplan 2013, ”Et samfund for alle”, at regeringen løbende ønsker at dokumentere og følge op på inklusionen af mennesker med handicap ved at måle udviklingen på tre centrale områder: Uddannelse, beskæftigelse og medborgerskab. Formålet er at kunne følge realiseringen af regeringens målsætninger om bedre inklusion af mennesker med handicap.

Denne måling af inklusion bygger på SHILD, der er et satspulje-finansieret projekt, der - forudsat fornyet bevilling - kan gennemføres hvert fjerde år, næste gang i 2016/17. Denne måling er foretaget på tal fra den seneste undersøgelse fra 2012/13. I 2014/2015 suppleres SHILD-undersøgelse med en mindre undersøgelse, hvormed der vil være en undersøgelse hvert andet år. Dette beskrives nærmere sidst i notatet.

MÅLING AF INKLUSION PÅ HANDICAPOMRÅDET

Sammenlignet med det allerede eksisterende integrationsbarometer (<http://www.integrationsbarometer.dk/>) giver måling af inklusion på handicapområdet en større udfordring. Mens integrationsbarometret skal belyse forholdene for indvandrere og efterkommere, som disse grupper er defineret af Danmarks Statistik, er det ikke lige så klart, hvilke konkrete målgrupper en måling af inklusion på handicapområdet egentlig skal dække. SFI's arbejde på handicapområdet har givet kendskab til flere si-

der af handicapbegrebet, således at vi kan pege på nogle grupper, som det giver mening at koncentrere interessen om.

Der er flere forskellige handicapbegreber, som kan være relevante i en kortlægning af forholdene for mennesker med handicap. Man skelner således mellem et medicinsk, et administrativt og et subjektivt handicapbegreb. Det medicinske handler om kropslige forhold. Det benyttes i praksis kun på afgrænsede områder som måling af syn og hørelse. Nogle enkelte handicapgrupper kan identificeres på grundlag af registre, men en dækkende database kan ikke etableres på denne måde.

Det administrative handicapbegreb benyttes derimod ganske ofte i samfundsvidenskabelige undersøgelser. Det består i at bruge administrative afgørelser som indikator på, at personer har handicap. Mennesker med handicap kan så fx defineres som modtagere af førtidspension. Det har den ulempe, at det afhænger af den til en hver tid konkrete ordning, og det vil derfor ikke være troværdigt i forbindelse med måling af inklusion.

Det subjektive handicapbegreb benyttes også ofte i samfundsforskningen. Det består i at benytte svar på spørgsmål som indikator for, om personen har et handicap. Det er en generel erfaring på helbredsområdet, at folks egne udsagn om deres helbred er et godt mål for det, når de er givet under betingelser, hvor der ikke er knyttet konsekvenser til svaret, fx at de så får en ydelse.

Der er forskellige udgaver af det subjektive handicapbegreb. SFI benytter to simple spørgsmål, ”Har du et længerevarende fysisk helbredsproblem eller handicap?” og ”Har du én eller flere psykiske lidelser?”. En anden form består i at spørge om personen har et handicap eller helbredsproblem, som hindrer vedkommende i at udføre nogle af de ting, som mennesker ellers i almindelighed gør. Den sidstnævnte udgave er almindeligt anvendt. Den har imidlertid den ulempe, at det bliver vanskeligt at skelne mellem på den ene side personer uden funktionsnedsættelse, og på den anden side personer med funktionsnedsættelse, som har løst problemerne fx ved brug af hjælpemidler. Med almindelig dansk sprogbrug vil den sidstnævnte, men ikke den førstnævnte, af disse grupper blive betegnet ”handicappet”.

Målingen af inklusion på handicapområdet har fokus på følgende emner:

- Uddannelse
- Beskæftigelse
- Medborgerskab og deltagelse i samfundet

SHILD

Analyserne i dette notat er baseret på Levevilkårsundersøgelsen SHILD – Survey of Health, Impairment and Living Conditions in Denmark 2012, som kortlægger og beskriver handicap. Stikprøven til undersøgelsen i 2012 er trukket fra CPR-registret og omfatter 32.810 tilfældigt udvalgte personer i alderen 16-64 år. Danmarks Statistiks Interviewservice har stået for indsamlingen fra oktober 2012 frem til februar 2013. Der er en svarprocent på 57,8, hvilket svarer til 18.957 opnåede interview, hvoraf 15.292 (81 pct.) er webbesvarelser, og 3.665 (19 pct.) er telefoninterview.

Undersøgelsens respondenter er tilfældigt udvalgt for at sikre, at sammensætningen afspejler befolkningen. Da ikke alle grupper er lige tilbøjelige til at deltage i undersøgelser og svare på spørgeskemaer, vil nogle befolkningsgrupper enten være over- eller underrepræsenterede. Vi har derfor gjort brug af vægte for at gøre datamaterialet repræsentativt for personer i Danmark i alderen 16-64 år. Vægtene er baseret på alder, køn, bopælsregion, uddannelse, indkomst, socioøkonomisk status og herkomst. Det er dog ikke muligt med vægte at opnå repræsentativitet på alle disse faktorer på én gang. Vi har opnået repræsentativitet for alder, køn, bopælsregion og indkomst. Der er imidlertid selv efter vægtning en overrepræsentation af personer med længere uddannelser og personer, der ikke er i beskæftigelse eller er uden for arbejdsstyrken, mens indvandrere og efterkommere er underrepræsenterede.

RELEVANTE GRUPPER

Denne måling af inklusion fokuserer på grupper med fysiske handicap og udgør en baseline for disse, mens grupper med kognitive handicap undersøges i en senere måling. Fysisk handicap er defineret ud fra spørgsmål, som indgår i SHILD. Her er det muligt at lave en baseline for 2013, baseret på data indsamlet i 2012/2013, og følge de samme grupper over tid ved inklusionsmålinger og eventuelle fremtidige SHILD bølger.

GRUPPER DER INDGÅR I DENNE MÅLING AF INKLUSION

1. Personer, som selv vurderer at have et mindre fysisk handicap
2. Personer, som selv vurderer at have et større fysisk handicap
3. Personer, som har haft kontakt med socialforvaltningen i forbindelse med eget handicap og helbred (bortset fra psykisk lidelse).

Da beskæftigelseslovgivningen skelner mellem personer over og under folkepensionsalderen, arbejder vi med en aldersgrænse på 16-64 år. De

16-17 årige er med, dels fordi det er en almindelig benyttet aldersafgrænsning, og dels fordi denne gruppe er på vej ind i voksenalderen i lovgivningens forstand.

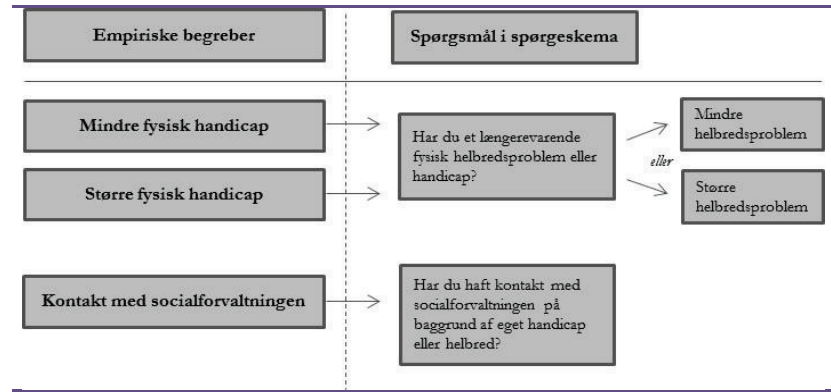
De definerede grupper beskriver forskellige typer og grader af handicap. Gruppe 1 (mindre fysisk handicap) og gruppe 2 (større fysisk handicap) er baseret på respondenternes vurdering af forskellige grader af deres fysiske handicap, og der er derfor ikke noget overlap mellem disse to grupper. Gruppe 3 omfatter respondenter, der har kontakt til socialforvaltningen, og en stor del af disse respondenter har mindre (gruppe 1) eller større (gruppe 2) fysiske handicap. Der forekommer derfor overlap i forhold til gruppe 3 (kontakt til socialforvaltning) for både gruppe 1 og gruppe 2. Figur 1.1 illustrerer, hvilke kriterier der er opfyldt for at indgå i grupperne.

Der skal knyttes følgende bemærkninger til anvendelsen af det selvvalgte handicapbegreb samt til anvendelsen af grupperne med større henholdsvis mindre handicap. Det selvvalgte handicapbegreb benyttes stadig mere i international forskning, således også af EU-netværket Academic Network of European Disability Experts (ANED), der leverer baggrundsviden til EU's handicapspolitik¹. Der skelnes i den forbindelse mellem (ligeledes selvvalgt) mindre og større handicap. Gruppen med større handicap vil for størstedelens vedkommende have behov for, at der vises hensyn fra andre mennesker eller ydes støtte fra det offentlige, for at de kan fungere på lige fod med andre. Gruppen med mindre handicap vil i meget mindre omfang have disse behov. Men da sidstnævnte gruppe er meget større, vil den alligevel ofte komme op på en sammenlignelig størrelse blandt modtagerne af ydelser, således forstået at her vil gruppen med mindre og med større handicap have nogenlunde samme størrelse.

¹ Hjemmeside <http://www.disability-europe.net/>.

FIGUR 1.1

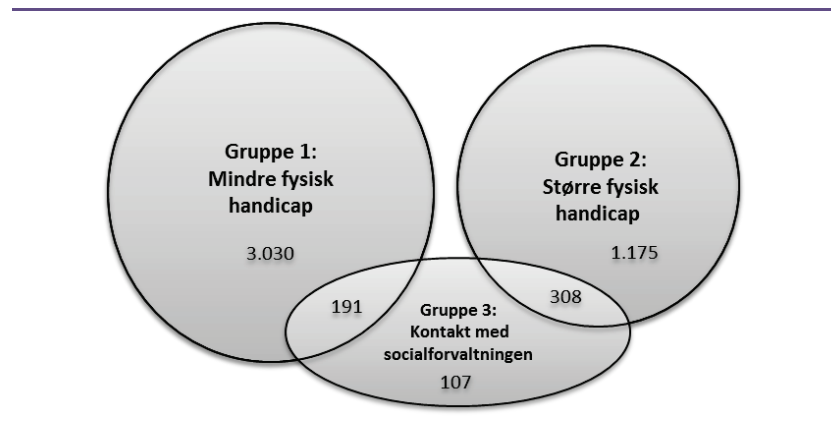
Oversigt over empiriske begreber.

Figur 1.2 illustrerer de muligheder for overlap, der er mellem de tre grupper. SHILD bygger på respondenternes egen vurdering af, om de har et handicap, og om det er et "mindre" eller et "større" handicap. Baggrunden for dette er, at det har vist sig, at folks egen vurdering af deres helbred ofte er den bedste. Alligevel er den ikke perfekt, og der vil være individer på grænsen mellem de to grupper.

FIGUR 1.2

Oversigt over overlap mellem grupperne. Antal.

TABEL 1.1

Størrelsen på de definerede grupper, 16-64-årige. Procent og antal.

	Andel af stikprøven	Antal i gruppen/stikprøve	Estimeret andel af hele befolkningen	Estimeret antal i hele befolkningen
Personer med mindre fysisk handicap	17,0	3.221	16,7	490.992
Personer med større fysisk handicap	7,8	1.483	8,9	261.410
Personer som er i kontakt med socialforvaltningen	3,2	606	3,4	101.221

Kilde: SHILD13. N = 18.957.

Tabel 1.1 viser størrelsen på de grupper, som måling af inklusion følger i 2013. Den første gruppe består af personer, som har et mindre fysisk handicap. Denne gruppe er den største gruppe, idet 17 pct. rapporterer et mindre fysisk handicap. Den anden gruppe består af personer med større fysisk handicap, hvor 7,8 pct. rapporterer et større fysisk handicap. Den tredje gruppe er dannet for at kunne skærpe blikket mod en gruppe, som er i kontakt med socialforvaltningen på baggrund af eget handicap. Tallene for hele befolkningen er dannet ved hjælp af vægte, der tager hensyn til skævheder i stikprøven.

Tabel 1.2 viser, hvordan overlappet med gruppe 3 fordeler sig. Af de godt 600 personer i stikprøven, der har kontakt med socialforvaltningen i forbindelse med et handicap, har 308 personer (51,0 procent) et større fysisk handicap, 191 personer (31,6 procent) har et mindre handicap og 17,4 procent (105 personer) har angivet, at de ikke har et fysisk handicap.

Hovedparten af gruppe 3 (personer med kontakt til socialforvaltningen) har således et større eller mindre fysisk handicap. Den resterende del har ikke angivet et fysisk handicap. For denne gruppe er der formentlig tale om andre helbredsproblemer.

TABEL 1.2

Oversigt over overlap mellem henholdsvis gruppe 1 og 2 og gruppe 3. Antal og procent.

	Personer, som er i kontakt med socialforvaltningen	
	N	Procent
Personer uden fysisk handicap	107	17,4
Personer med mindre fysisk handicap	191	31,6
Personer med større fysisk handicap	308	51,0
Antal i stikprøve i alt	606	100

Kilde: SHILD13.

Spørgsmålet om kontakt med socialforvaltningen var udformet således: -
 ”Hvor mange gange har du eller din eventuelle partner haft kontakt med

socialforvaltningen i kommunen i forbindelse med din, din partners eller dine børns sygdom eller jeres økonomi indenfor det sidste år?”

Ved positivt svar, blev det fulgt op med: -”Hvad er den væsentligste årsag til, at du har haft kontakt med socialforvaltningen?” Her var en af svarmulighederne: Eget handicap, helbred eller psykiske lidelser. De 606 personer, som valgte dette svar, er fordelt i tabel 1.2.

I forhold til ovenstående overvejelser om gruppen med ”mindre fysiske handicap” skal det bemærkes, at gruppen er i en situation med hensyn til uddannelse, beskæftigelse og deltagelse, som minder ret meget om gruppen uden handicap. Et mindre fysisk handicap kan dog have betydning for disse forhold, men det er for en meget mindre del af gruppen, end når det gælder et større fysisk handicap. En del af gruppe 1 har dog kontakt med socialforvaltningen om eget handicap, og vi kan se, at for denne gruppe er andelen med begrænsninger større.

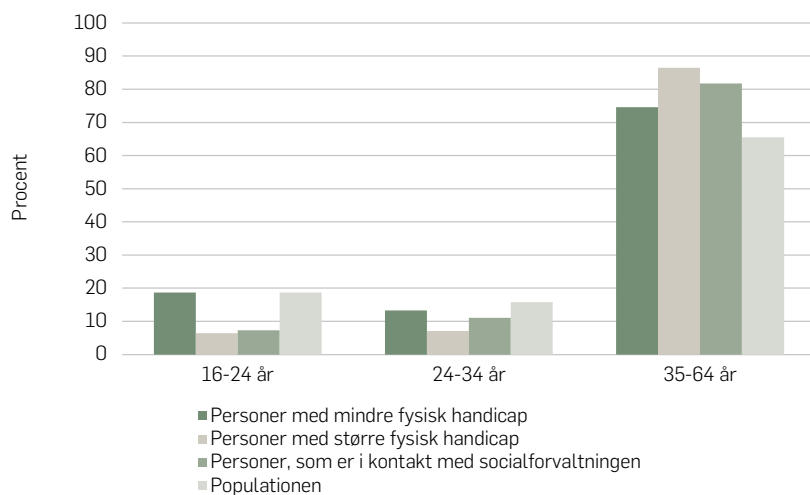
Kontakten med socialforvaltningen om eget handicap i gruppe 1 er et tegn på, at et mindre handicap godt kan få konsekvenser, og kontakten udenfor begge grupperne 1 og 2 er et tegn på, at også en tilstand, som personen ikke forstår som handicap, kan få sociale konsekvenser, som gør en henvendelse til socialforvaltningen nødvendig.

ALDERSFORDELING FOR GRUPPERNE

Figur 1.3 viser, at langt de fleste med større fysisk handicap (gruppe 2) er over 34 år. Andelen er mindre for de to andre grupper. Når så stor en del af de tre grupper er 35-64 år, skyldes det ikke kun, at aldersintervallet er større, men også at flere får et handicap med alderen. Dette indikeres ved, at andelen for de tre grupper er større end for populationen. Omvendt viser figuren, at kun en ganske lille andel blandt de 16-24-årige har et større fysisk handicap, mens flere har et mindre handicap.

FIGUR 1.3

Aldersfordeling for personer med mindre fysisk handicap, personer med større fysisk handicap og personer, som er i kontakt med socialforvaltningen. Procent.

Kilde: SHILD13.

Anm. N = henholdsvis 3.221, 1.483, 606, 18.957.

Godt halvdelen af de respondenter, der har kontakt til socialforvaltningen (gruppe 3) har et større fysisk handicap (gruppe 2) og en tredjedel har et mindre fysisk handicap (gruppe 1). Det kan derfor ikke undre, at aldersfordelingen for dem med kontakt til socialforvaltningen ligner en mellemting mellem aldersfordelingerne for de to grupper af mennesker med fysisk handicap

KØNSFORDELING PÅ GRUPPERNE

Tabel 1.3 og figur 1.4 viser kønsfordelingen for de respektive grupper. Kønssammensætningen er imidlertid noget anderledes for gruppen af personer, som er i kontakt med socialforvaltningen, idet den indeholder en del flere kvinder og færre mænd end grupperne med fysisk handicap. Baggrunden for dette er, at kvinder meget oftere end mænd kontakter socialforvaltningen på baggrund af problemer med deres helbred.

TABEL 1.3

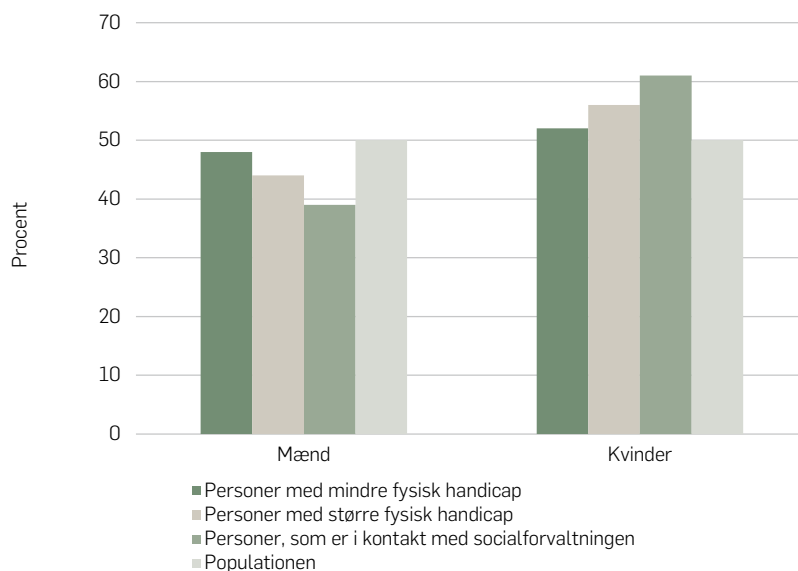
Kønsfordeling fordelt på grupperne. Procent.

	Mænd	Kvinder	N
Personer med mindre fysisk handicap	48	52	3.221
Personer med større fysisk handicap	44	56	1.483
Personer som er i kontakt med socialforvaltningen	39	61	606
Populationen	50	50	18.957

Kilde: SHILD13.

FIGUR 1.4

Kønsfordeling for personer med mindre fysisk handicap, personer med større fysisk handicap og personer, som er i kontakt med socialforvaltningen. Procent.

Kilde: SHILD13.

Anm. N = henholdsvis 3.221, 1.483, 606, 18.957.

Det er imidlertid ikke det eneste sted, vi ser en overrepræsentation af kvinder. Det samme gælder for de fleste andre data, som vi benytter i denne inklusionsmåling. Flere kvinder end mænd svarer, at de har et handicap, men meget tyder på, at omfanget af funktionsnedsættelse hos de to køn i virkeligheden er mere lige².

KAPITEL 2

² Se Bengtsson, 2008: s 85-87.

UDDANNELSE

Uddannelse for personer med forskellig grad af handicap er ét af de tre temaer, som målingen har fokus på. Tabel 2.1 beskriver højest fuldførte uddannelse fordelt på de tre grupper, aldersintervaller samt befolkningen.

Da mennesker med handicap ofte får uddannelse i en ældre alder end andre mennesker, giver det et bedre billede at vælge aldersgruppen 25-34 år end aldersgruppen 25-30 år.

For den yngste gruppe, som består af 16-24 årige, finder vi for alle grupperne, at langt den største andel har grundskole som højest fuldførte uddannelse, og deres alder taget i betragtning er det en naturlig fordeling, da hovedparten af de unge først afslutter en ungdomsuddannelse som 19-20-årige.

27 pct. af personerne med mindre fysiske handicap har gennemført en gymnasial uddannelse, hvilket stemmer overens med populationen, hvor det er 28 pct. Blandt personer med større fysiske handicap er det 16 pct. og blandt personer, som er i kontakt med socialforvaltningen, er det 20 pct.

For gruppen, som består af personer i alderen 25-34 år, ser vi, at fordelingen mellem personer med mindre fysiske handicap og populationen følger nogenlunde samme fordeling. Blandt de to andre grupper, personer med større fysiske handicap og personer, som er i kontakt med socialforvaltningen, ser vi, at mellem 40 pct. og 52 pct. ikke har gennemført mere end grundskole eller gymnasial uddannelse. Fra 25 år og op placerer gruppen, som er i kontakt med socialforvaltningen, sig mellem grupperne med mindre og med større fysisk handicap.

TABEL 2.1

Uddannelsesfordeling for grupperne fordelt på alderskategorier. Procent.

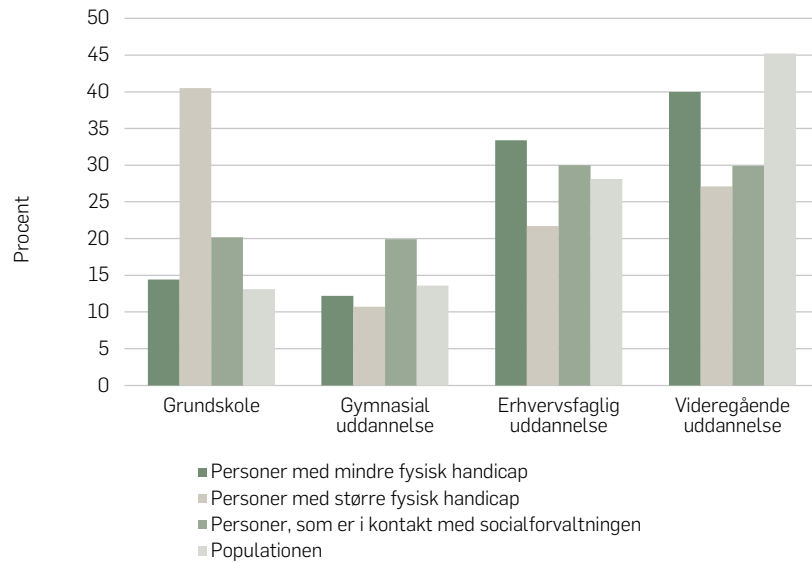
	Personer med mindre fysisk handicap	Personer med større fysisk handicap	Personer, som er i kontakt med socialforvaltningen	Populationen
16-24 årige				
Grundskole	68	73	75	65
Gymnasial uddannelse	27	16	20	28
Erhvervsfaglig uddannelse	4	8	3	6
Videregående uddannelse	1	2	3	2
Total	100	100	100	100
<i>Antal i stikprøven</i>	291	75	32	2.689
25-34 årige				
Grundskole	14	41	20	13
Gymnasial uddannelse	12	11	20	14
Erhvervsfaglig uddannelse	33	22	30	28
Videregående uddannelse	40	27	30	45
Total	100	100	100	100
<i>Antal i stikprøven</i>	313	81	51	2.168
35-64 årige				
Grundskole	27	39	33	24
Gymnasial uddannelse	5	4	5	5
Erhvervsfaglig uddannelse	35	37	37	38
Videregående uddannelse	33	20	25	34
Total	100	100	100	100
<i>Antal i stikprøven</i>	2.368	1.204	480	12.570

Kilde: SHILD13.

Idet langt de fleste mennesker får det meste af den erhvervsfaglige eller videregående uddannelse i en relativt ung alder, har vi valgt at se nærmere på den første aldersgruppe, hvor de fleste, som kommer videre end til en grundskole, har taget deres ungdomsuddannelse. I den aldersgruppe kan vi vente, at det største antal nyuddannede vil komme til med den næste måling. Derfor vil en serie med personer i denne aldersgruppe give den bedste afspejling af, om mennesker med handicap med tiden får mere uddannelse.

FIGUR 2.1

Uddannelsesfordeling for personer i aldersgruppen 25-34 år med mindre fysisk handicap, med større fysisk handicap og med kontakt med socialforvaltningen. Procent.

Kilde: SHILD2013.

BESKÆFTIGELSE

Beskæftigelse er det andet tema, som målingen har fokus på. Tabel 3.1 beskriver fordelingen på beskæftigelse, ligeledes fordelt på aldersgrupper.

Blandt de unge mellem 16-24 år finder vi, at den samlede befolkning og personer med mindre fysiske handicap ligner hinanden meget.

Figur 3.1 viser for personer mellem 25 og 34 år, at gruppen med større fysisk handicap og gruppen, der er i kontakt med socialforvaltningen, dels at andelen, som er i beskæftigelse, er meget mindre for de to grupper, dels at andelen, der modtager sociale ydelser, er mere end dobbelt så stor som i befolkningen som helhed.

Tabel 3.1 viser for personer i kontakt med socialforvaltningen, at dette også gælder for de øvrige aldersgrupper over 25 år.

TABEL 3.1

Beskæftigelsesfordeling for grupperne fordelt på alderskategorier. Procent.

	Personer med mindre fysisk handicap	Personer med større fysisk handicap	Personer som er i kontakt med socialfor- valtningen	Populati- onen
<i>16-24 årige</i>				
I beskæftigelse, inkl. flexjob	22	15	17	22
Kontanthjælps – og dagpengemodtagere	6	13	11	4
Førtidspension, efterløn og folkepension	2	7	19	0
Under uddannelse	66	56	47	68
Andet	4	9	7	6
Total	100	100	100	100
Antal i stikprøven	318	81	34	2.903
<i>25-34 årige</i>				
I beskæftigelse, inkl. flexjob	65	37	36	68
Kontanthjælps – og dagpengemodtagere	11	24	32	9
Førtidspension, efterløn og folkepension	2	23	13	2
Under uddannelse	19	15	16	18
Andet	4	1	4	3
Total	100	100	100	100
Antal i stikprøven	340	87	55	2.443
<i>35-64 årige</i>				
I beskæftigelse, inkl. flexjob	69	35	40	75
Kontanthjælps – og dagpengemodtagere	6	12	19	5
Førtidspension, efterløn og folkepension	21	47	31	15
Under uddannelse	1	1	2	1
Andet	3	6	8	3
Total	100	100	100	100
Antal i stikprøven	2.563	1.315	517	13.611

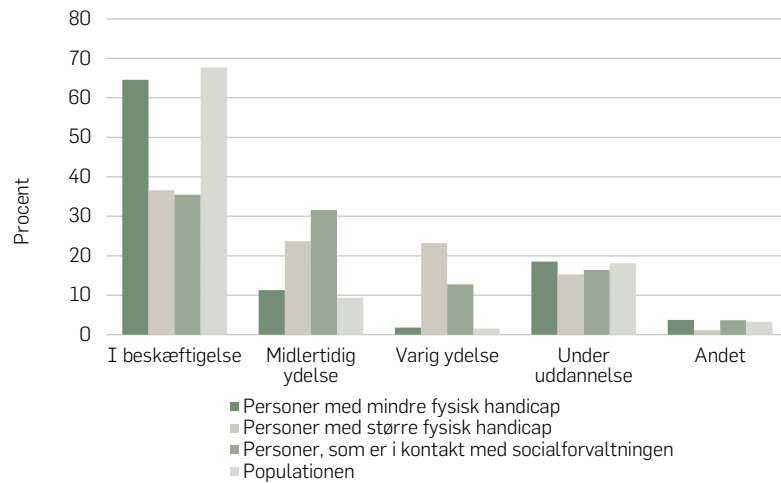
Kilde: SHILD13.

Ser vi på, hvor mange timer personer, der er i beskæftigelse, arbejder på en uge for de forskellige grupper, finder vi, at personer med større fysisk handicap er på arbejde 32 timer, personer, som er i kontakt med socialforvaltningen, i gennemsnit arbejder 33 timer, og personer med mindre fysisk handicap arbejder 37 timer i gennemsnit. For befolkningen er det 38 timer i gennemsnit.

De her benyttede tal stammer fra SHILD, en undersøgelse som specielt er tilrettelagt for at kortlægge og beskrive handicap. De tilsvarende tal fra arbejdskraftundersøgelserne (AKU) er lidt anderledes. Det er et almindeligt forekommende fænomen, som gør, at man skal være forsigtig med at sammenligne tal fra forskellige undersøgelser.

FIGUR 3.1

Beskæftigelse for personer med mindre fysisk handicap, personer med større fysisk handicap og personer, som er i kontakt med socialforvaltningen, som er 25-34 år. Procent.

Kilde: SHILD13.

TABEL 3.2

Gennemsnitlig arbejdsuge for dem, der er i arbejde (inkl. flexjob), særskilt for de fire grupper samt populationen.

	Gennemsnitlig arbejdsuge
Personer med mindre fysisk handicap	37
Personer med større fysisk handicap	32
Personer som er i kontakt med socialforvaltningen	33
Populationen	38

Kilde: SHILD 13.

MEDBORGERSKAB OG SAMFUNDSDELTAGELSE

Det tredje tema, som målingen har fokus på, er samfundsdeltagelse. SHILD indeholder en række indikatorer om samfundsdeltagelse, som det er relevant at medtage. Det gælder deltagelse på samfundsplan i form af frivilligt arbejde, foreningsliv, idræt mm og på det nære plan i form af samvær med familie og venner.

Medborgerskab handler grundlæggende om, at alle borgere er fuldgyltige og ligeværdige medlemmer af samfundsfællesskabet. Medborgerskab kan vurderes ud fra tre dimensioner jf. boks 4.1.

BOKS 4.1

Dimensioner af medborgerskab.

- 1) Rettigheder og pligter: Har alle borgere de samme grundlæggende rettigheder og pligter?
 - 2) Deltagelse: Deltager borgerne i samfundslivet i bred forstand?
 - 3) Identitet og tilhørsforhold: Føler borgerne sig som en del af fællesskabet?"
-

Kilde: Medborgerskab i Danmark, 2011.

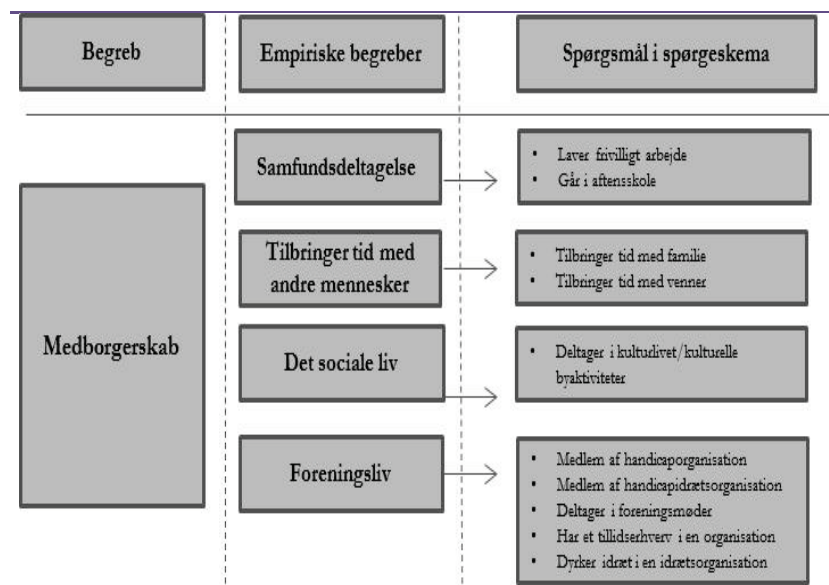
Det vurderes ikke som muligt i første omgang at udpege en enkelt faktor, som kan repræsentere det vigtigste element i medborgerskab. Begrebet er flerdimensionalt og kan formentlig ikke repræsenteres meningsfuldt af et enkelt indeks. På baggrund af den viden, de tidligere undersøgelser har givet om deltagelse og handicap, er det rimeligt at medtage mål for kontakt med den nærmeste familie (hvor mennesker med sansehåndicap ofte har et problem) samt kontakt med venner som udtryk for nær kontakt. Som udtryk for udgående kontakt har det vist sig hensigtsmæssigt at skelne mellem organiseret deltagelse, som er mere tilgængelig for menne-

sker med handicap, og spontan deltagelse, som har vist sig mindre tilgængelig.

I målingen her er der fokus på deltagelse, hvor der er blevet spurgt om en række parametre i levevilkårsundersøgelsen, jf. figur 4.1. Medborgerskab belyses således ud fra deltagelse i foreninger, organisationer, frivilligt arbejde samt sociale og kulturelle aktiviteter.

FIGUR 4.1

Oversigt over operationalisering af medborgerskab.

Figur 4.2 beskriver, hvor store andele grupperne, der tilbringer tid med andre mennesker, deltager i samfundslivet og deltager i det sociale liv for de tre grupper samt befolkningen generelt.

Tallene viser, at der især er stor forskel på deltagelse i kulturlivet, hvor personer med større fysisk handicap og personer i kontakt med socialforvaltningen deltager betydeligt mindre end befolkningen i almindelighed. 23 procent af respondenterne med større fysisk handicap deltager i kulturlivet mod 40 procent for hele befolkningen. Denne forskel ses dog ikke for respondenter med mindre fysisk handicap.

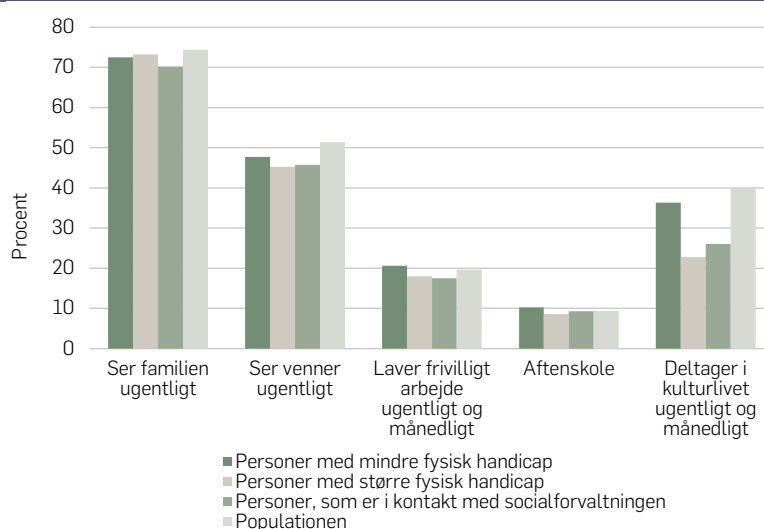
For deltagelse i frivilligt arbejde og omgang med venner ser vi samme mønster, men i langt svagere grad.

Der er kun små forskelle på, hvorvidt grupperne tilbringer tid med familien ugentlig. Blandt personer med større fysisk handicap er der 45 pct. og 46 pct. for personer med kontakt til socialforvaltningen, som tilbringer tid med venner ugentligt, hvilket er en smule lavere end for de andre grupper.

Figur 4.2 illustrerer således den generelle tendens, at mennesker med handicap er lidt mindre med, hvor deltagelse og samvær bliver mere uformelt, såsom at se venner og gå i biografen, på museer og i teatret. Når det drejer sig om mere formelle situationer, såsom frivilligt arbejde og foreningsliv, ses en mere lige grad af deltagelse for mennesker med handicap i forhold til andre mennesker.

FIGUR 4.2

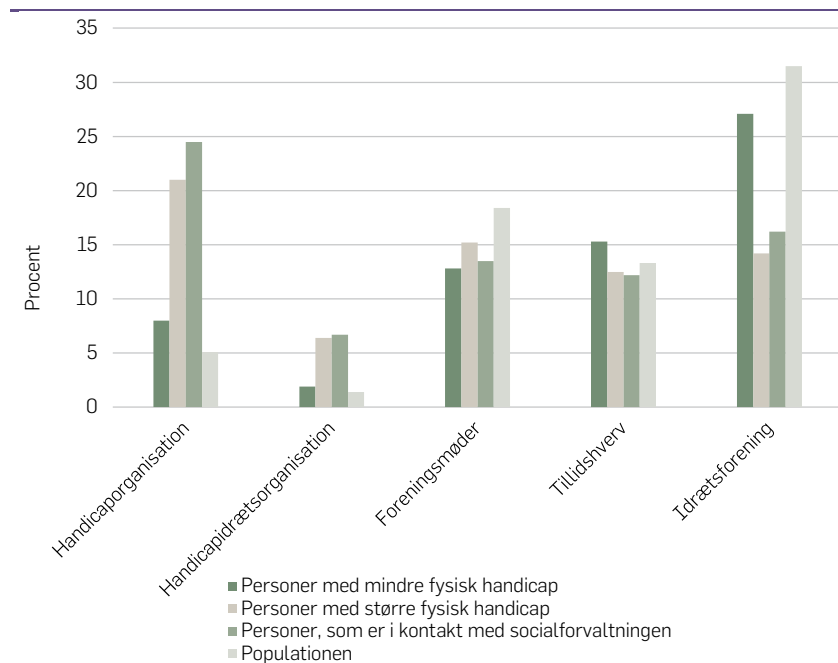
Deltagelse i samfundslivet for personer med mindre fysisk handicap, personer med større fysisk handicap og personer som er i kontakt med socialforvaltningen og populationen. Procent.

Kilde: SHILD13. Grupperne er defineret i tabel 1.1

FIGUR 4.3

Deltagelse i foreningslivet for de tre grupper og populationen. Procent.

1. Idrætsforening er inkl. idræt i en handicapidrætsforening.

Kilde: SHILD13.

Foreningslivet er en central del af at være aktiv i samfundslivet. De store forskelle mellem grupperne er især at finde, når det drejer sig om at dyrke idræt i en idrætsforening, hvor gruppen med kontakt til socialforvaltningen, og gruppen med større fysisk handicap er underrepræsenteret, idet henholdsvis 14 og 16 pct. dyrker idræt ugentlig eller månedligt i en forening. Denne forskel udlignes kun delvis ved, at 6-7 pct. i disse grupper dyrker idræt i en handicapidrætsforening.

SHILD viser i øvrigt, at foreningsliv alt i alt er et område, hvor mennesker med fysiske handicap er lige så aktive som befolkningen som helhed. Dette resultat skal ses i lyset af, at dels er foreningsliv netop en formaliseret aktivitet, dels er der tale om foreninger, som specielt henvender sig til mennesker med de forskellige handicap.

Tabel 4.1 viser, at personer med større fysisk handicap og personer, som er i kontakt med socialforvaltningen, i gennemsnit bruger 2,2 timer på sport, hvor befolkningen i gennemsnit bruger 3,1 timer på sport.

TABEL 4.1

Gennemsnitligt antal timer der bruges på sport og motion om ugen

	Gennemsnitligt antal timer til sport
Personer med mindre fysisk handicap	2,7
Personer med større fysisk handicap	2,2
Personer som er i kontakt med socialforvaltningen	2,2
Populationen	3,1

Kilde: SHILD 13.

FREMTIDIGE MÅLINGER

Denne måling af inklusion bygger på SHILD, som er et satspuljefinansieret projekt, der, forudsat fornyet bevilling, kan gennemføres hvert fjerde år, næste gang i 2016/17. Denne måling er foretaget på tal fra den seneste undersøgelse fra 2012/13. I 2014/2015 suppleres SHILD-undersøgelsen med en mindre undersøgelse, hvormed der vil være en undersøgelse hvert andet år.

Denne måling af inklusion har fokuseret på grupper med fysiske handicap og udgør en baseline for disse, mens grupper med kognitive handicap undersøges i en senere måling.

Tabel 5.1 beskriver den overordnede plan for kommende målinger af inklusion på handicapområdet.

TABEL 5.1

Oversigt over grupper og variable i måling af inklusion.

	Personer med mindre fysisk handicap	Personer med større fysisk handicap	Personer i kontakt med socialforvaltningen	Intellektuel/kognitiv forstyrrelse	Oplysninger fra spørgeskema eller registre
<i>Uddannelse</i>					
Højest fuldførte uddannelse	2013	2013	2013	2015	Registre
Særligt tilrettelagt uddannelsesforløb	2015	2015		2015	Registre
<i>Beskæftigelse</i>					
Beskæftigelsesstatus	2013	2013	2013	2015	Registre
Gennemsnitlig arbejdsuge	2013	2013	2013		
<i>Medborgerskab og samfundsdeltagelse</i>					
Ser familien	2013	2013	2013		Spørgeskema
Ser venner	2013	2013	2013		Spørgeskema
Laver frivilligt arbejde	2013	2013	2013		Spørgeskema
Aftenskole	2013	2013	2013		Spørgeskema
Kulturlivet	2013	2013	2013		Spørgeskema
Medlem af handicaporganisation	2013	2013	2013		Spørgeskema
Medlem af handicapidrætsorganisation	2013	2013	2013		Spørgeskema
Deltager i foreningsmøder	2013	2013	2013		Spørgeskema
Har et tillids erhverv i en organisation	2013	2013	2013		Spørgeskema
Dyrker idræt i en idrætsorganisation	2013	2013	2013		Spørgeskema
Stemt ved sidste valg	2015	2015		2015	Spørgeskema
Typer af tillids erhverv i en organisation	2015	2015			Spørgeskema

KOGNITIVE HANDICAP

I SHILD bliver der ikke spurgt, om personerne har et kognitivt handicap. Disse fremgår derfor ikke i undersøgelsen, men kan være til stede, hvis de angiver et fysisk handicap. Det vil derimod ved den kommende måling være muligt at anvende registerdata og data fra Danmarks Statistik (De kommunale serviceindikatorer) til at belyse grupper af personer med kognitivt handicap. En kommende måling vil derfor udgøre baseline for menneske med kognitive handicap. Dataindsamlingen vil dels sikre et bedre datagrundlag for grupper med et svært handicap, dels sikre at udviklingen kan belyses ud fra sammenlignelige data.

De kommunale serviceindikatorer kan direkte belyse beskæftigelse og uddannelse for grupper med kognitivt handicap. Samfundsdeltagelse og medborgerskab er det derimod ikke muligt at belyse, men et samarbejde med Institut for Statskundskab på KU kan give adgang til data om deltagelse ved kommunalvalg.

Selv om vi ikke har foretaget en undersøgelse i 2013, vil de nye CPR-data om de relevante grupper gå tilbage hertil. Under forudsætning af datakvaliteten vil det være muligt også for disse grupper at arbejde med baseline i 2013. Til gengæld vil der være en forsinkelse på to år med

at få registeroplysninger, og denne del af målingen vil således være to år forsinket.

BILAG

BILAG 1 BILAGSTABEL TIL FIGUR 1.3

BILAGSTABEL B1.1

De i notatet anvendte grupper fordelt på alder. Procent.

	16-24 år	24-34 år	35-64 år	I alt
Personer med mindre fysisk handicap	12	13	75	100
Personer med større fysisk handicap	6	7	87	100
Personer som er i kontakt med socialforvaltningen	7	11	82	100
Populationen	19	16	66	100

Kilde: SHILD,13.

BILAG 2 BILAGSTABEL TIL FIGUR 4.2

TABEL B2.1

Deltagelse i samfundslivet for de tre grupper og populationen. Procent.

	Personer med min- dre fysisk handicap	Personer med større fysisk handicap	Personer, som er i kontakt med soci- alforvalt- ningen	Populati- onen
<i>Tilbringer tid med andre mennesker</i>				
Ser familien ugentligt	73	73	70	74
Ser venner ugentligt	48	45	46	51
<i>Samfundsdeltagelse</i>				
Laver frivilligt arbejde ugentligt og månedligt	21	18	18	20
Aftenskole	10	9	9	9
<i>Det sociale liv</i>				
Deltager i kulturlivet ugentligt og månedligt	36	23	26	40

Kilde: SHILD 13.

BILAG 3 BILAGSTABEL TIL FIGUR 4.3

TABEL B3.1

Deltagelse i foreningslivet for de tre grupper. Procent.

	Personer med mindre fysisk handicap	Personer med større fysisk handicap	Personer som er i kontakt med socialforvaltningen	Populationen
<i>Foreningsliv</i>				
Medlem af handicaporganisation	8	21	25	5
Medlem af handicapidrætsorganisation	2	6	7	1
Deltager i foreningsmøder ugentligt eller månedligt	13	15	14	18
Har et tillidshverv i en organisation	15	13	12	13
Dyrker idræt i en idrætsforening ugentlig eller månedligt ¹	27	14	16	32

1. Inklusiv idræt i en handicapidrætsforening.

Kilde: SHILD 13.

LITTERATUR

SHILD13:

Damgaard, M., T. Steffensen & Bengtsson (2013): *Hverdagsliv og levevilkår for mennesker med funktionsnedsættelse*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 13:26